

Başvuru: 17 Nisan 2016

Revizyon: 19 Mayıs 2016

Kabul: 7 Haziran 2016

OnlineFirst: 30 Haziran 2016

Copyright © 2016 • Türkiye İktisadi Girişim ve İş Ahlakı Derneği

www.isahlakidergisi.com

DOI 10.12711/tjbe.2016.9.0011R • Mayıs 2016 • 9(1) • 155–157

Kitap Değerlendirmesi

Uygulamalı Etik: Seküler ve Faydacı Yaklaşım Applied Ethics: The Secular and Utilitarian Approach

Enes Eryılmaz¹
Kırklareli Üniversitesi

Pratik Etik

Peter Singer

İstanbul, 2015, İthaki Yayınları, 469 sayfa

George Orwell meşhur *Hayvan Çiftliği* adlı eserinde, “Bütün hayvanlar eşittir, ama bazı hayvanlar öbürlerinden daha eşittir,” yazar. Avustralyalı filozof ve aktivist Peter Singer âdeta Orwell’ın bu tür içi ironisini, türler arasına taşımıştır: “Bütün hayvanlar eşittir, ama düşünen hayvanlar daha eşittir!” Singer, *Pratik Etik*, kitabında eşitsizliğin her türlüüne karşı çıkmaktadır. Bu yolda en temel ve yaygın kabul görmüş ahlaki ayrımları bile sorgulamaktadır: İnsanlar neden hayvanlardan üstündür? İnsan hayatı neden kutsaldır? Neye dayanarak insanların ayrıcalıklı varlıklar olduğunu iddia edebiliriz? İnsanı hayvandan ayırt eden şey nedir? Singer, bu ve benzeri soruları sorarak aslında eşitlik ilkesini hiçbir ayırım gözetmeksizin evrensel olarak uygulamak istemektedir. Singer’e göre eşitlik *ırk*, *cinsiyet* ve *tür* ayrımına bakılmaksızın yeryüzünün tamamında gerçekleştirilmelidir. Yalnız bu Prokrustes’in yatağında olduğu gibi her şeyin literal olarak eşitlenmesi anlamına gelmemektedir. Singer’in eşitlik anlayışı çıkarların eşit gözetilmesi ilkesine dayanmaktadır.

Singer’in seküler ve faydacı bakış açısıyla ele aldığı *Pratik Etik* adlı eseri, analitik felsefe geleneğindeki uygulamalı etik çalışmalarına giriş yapmak isteyenler için ilk başvurulacak kitaplar arasındadır. Singer hem uygulamalı etik alanının önde gelen temsilcilerinden olduğu hem de eserini olabildiğince sade ve anlaşılabilir bir şekilde

¹ Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Anabilim Dalı, Kavaklı Yerleşkesi, Kavaklı, Kırklareli 39000. Eposta: enes.eryilmaz@klu.edu.tr

Atf: Eryılmaz, E. (2016). Uygulamalı etik: Seküler ve faydacı yaklaşım [*Pratik etik* kitabının değerlendirilmesi, P. Singer] *İş Ahlakı Dergisi*, 9, 155–157.

kaleme aldığı için, *Pratik Etik* bu alana giriş yapmak isteyenlerin karşısında ilgiye değer bir metin olarak durmaktadır. Lakin bu alanda uzmanlaşmak isteyenlerin Singer’le yetinmeyip Amerikalı filozof Hugh LaFollette’nin kitaplarını da incelemesi gerekmektedir. Singer kitapta daha çok faydacı bakış açısının varyantlarını sunarken, LaFollette sadece belirli bir öğretinin savunusunu sunmakla kalmayıp çağdaş analitik felsefedeki diğer bakış açılarını da ortaya koymaya çalışmıştır. Özellikle LaFollette’nin edisyon ve antoloji çalışması farklı bakış açılarına ve uygulama alanlarına aşina olma imkânı sağlamaktadır. İngilizce konuşan dünyadaki pratik etik tartışmalarından haberdar olmak ve Singer’in değinmediği hususların da farkına varmak için LaFollette’nin eserleri ıskalanmamalıdır. Bu bağlamda Singer’in ve LaFollette’nin eserleri hem usul hem de içerik yönünden birbirinden farklılaşmaktadır.

Pratik Etik’e dönersek, eserde savunulan “çıkarların eşit gözetilmesi ilkesi” (*equal consideration of interests*) kişilere, toplumlara, ırklara veya türlere bağlı olmaksızın her varlığın çıkarının faydacı bir bakış açısıyla değerlendirilmesini öngörmektedir. Singer’in anlayışına göre “çıkarların eşit gözetilmesi ilkesinin özü, ahlaki mülhazalarımızda eylemlerimizden bütün etkilenenlerin benzeri çıkarlarına eşit ağırlık vermemizdir” (s. 46). Örneğin Singer’e göre, güzel bir akşam yemeği için bonfile siparişi vermeden önce kesilecek olan ineğin ve kendimizin çıkarını eşit bir şekilde değerlendirmeliyiz. İneğin çekeceği acı ve bizim alacağımız haz eşit oranda hesap edilmelidir. İnek ve bizim aramızda kategorik bir ayrım yoktur. İnsanın da ineğin de hissetme yetisi vardır, dolayısıyla ineğin ve kendimizin alacağı haz ve çekeceği acı karşılıklı tartılmalıdır. Singer’e göre, birinin alacağı haz diğerinin çekeceği acıdan az ise bu eylemi yapmamak daha iyidir. Yani bizim enfes bir bonfileden alacağımız haz ineğin maruz kalacağı acıdan büyükse bonfile siparişi verebiliriz. Aksi takdirde güzel bir zeytinyağlı tabağı istemek çıkarların eşit gözetilmesi ilkesine göre daha doğrudur. Bitkilerin durumu sorulacak olursa, Singer bitkilerin hissetme yetisi olmadığı için onları dikkate almamıza gerek olmadığını söylemektedir. Bitkilerin hayvanlar gibi merkezi bir sinir sisteminin olmaması sebebiyle onları yememizde bir sakınca yoktur (s. 102).

Fakat bir an için bilim adamlarının yaptıkları yeni araştırmalarla bitkilerin de bir biçimde acı çektiğini gözlemlediklerini düşünelim. O zaman ne olacak? İnsanlar yaşamak için ne yapacaklar? Ne ile beslenecekler? Hayvanlar ve bitkilerin acı çektiği farz edildiğinde geriye insanların besleneceği ne tür bir varlık kalacak? İnsanların hayvanlar ve bitkilerden başka besleneceği bir varlık olmadığına göre, hayvan seçeneğini iptal etmek doğal dengeyi bozacaktır. Tabii ki bu hayvanlara ve bitkilere zulmetmemizi gerektirmemektedir, lakin insanoğlu hayatta kalmak için hayvan ve bitki yemek zorundadır. Bu son derece doğal bir eylemdir. Tabiat her şey birbirinden beslenerek hayatta kalmaktadır. Hayvanlar bitkilerden, insanlar hayvanlardan, insanlar öldükten sonra da topraktaki çeşitli canlılar insanlardan beslenmektedir. Burada bir döngü söz konusudur. Bu döngü sayesinde tabiat varlığını devam ettirmektedir.

Tabiattaki her şey bir zincir gibi birbirine bağlıdır. Zincirin bir halkası koptuğunda bunun onulmaz sonuçları olacaktır. Şu hâlde, Singer’in önerisi tabiat kanunlarına aykırı durmaktadır.

Singer’in çıkarların eşit gözetilmesi ilkesi özünde doğru bir sezgiye dayansa da, bu ilkeyi insanların dışına taşımak hem makul değildir hem de tabiat kanunlarına aykırıdır. Çıkarların eşit gözetilmesi ilkesinin ırk, cinsiyet, mülkiyet vb. ayrımları dikkate almaksızın uygulanması doğru gözükmemektedir, ancak tür ayrımı ortadan kaldırıldığında bunun hem abes hem de gelecekte telafi edilemez sonuçları olacaktır. Singer, “Eşitlik temel bir etik ilkesidir, bir olgu beyanı değildir,” (s. 45-6) demektedir, fakat yeryüzündeki olguları ve tabiat kanunlarını dikkate almadan etik bir görüş ortaya atmanın uygulanabilirliği mümkün müdür? İnsanlık 20. yüzyılda pratik olarak imkânsız olan ütopyalara karşı doygunluğa erişmiştir. Artık insanlar var olan gerçekliği gözetken makul ve pratik etik anlayışları aramaktadır. Singer’in kitabın başında dediği gibi “Etik ‘teoride iyi ama pratikte değil,’ değildir... Pratikte işe yaramayan bir etik yargının, teorik kusuru da vardır” (s. 20.). Dolayısıyla *Pratik Etik*’in teorisinin, pratikte de uygulanamaz ve hayalî olduğu ortaya çıkmaktadır.

Kaynakça

- LaFollette, H. (Ed.). (2002). *Ethics in practice: An anthology*. Oxford, UK: Blackwell.
- LaFollette, H. (Ed.). (2003). *The Oxford handbook of practical ethics*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- LaFollette, H. (2007). *The practice of ethics*. Oxford, UK: Blackwell.
- Orwell, G. (2009). *Hayvan çiftliği: Bir peri masalı* (C. Üster, Çev.). İstanbul: Can Yayınları.